

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

แนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกของประเทศไทย: บทเรียนจากหน่วยปฏิบัติการระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Ways and Strategies of Driving Educational Reform Policy in the First Decade of Thailand: Lessons from Operation Unit at Educational Service Area Level

ชื่อนักวิจัย

ดร.วิษณุ ทรัพย์สมบัติ

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

2554

ประเภทของงานวิจัย

นโยบายการศึกษา

คำสำคัญ

ปฏิรูปการศึกษา , แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา , กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

ผลการประเมินของโครงการศึกษาสำรวจความรู้ และทักษะของนักเรียนกลุ่มอายุ 15 ปี (Programme for International Students Assessment: PISA) ในประเทศสมาชิก OECD (องค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ) มีหลักฐานยืนยันได้ว่าคุณภาพการศึกษาทั้งด้านผู้เรียนและด้านการบริหารสถานศึกษามีหลายส่วนที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาอย่างเร่งด่วน ซึ่งวัดทักษะการอ่าน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และความรู้ทางคณิตศาสตร์ พบว่า นอกจากเด็กไทยจะได้คะแนนเฉลี่ยจากการวัดทั้ง 3 ด้านอยู่ในช่วงรั้งท้าย จากประเทศที่เข้าร่วมโครงการประเมิน 57 ประเทศแล้ว ยังพบว่าผลการประเมินมีแนวโน้มลดต่ำลงอีก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) และผลการประเมินของนักเรียนเมื่อจบช่วงชั้น ป.3 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) และผลการประเมินของนักเรียนชั้น ป.6, ม.3 และ ม.6 จากการทดสอบระดับชาติ O-NET (Ordinary National Education Test) โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในช่วงปีการศึกษา 2549-2552 (2553) พบว่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละวิชาเกือบทั้งหมดไม่ถึงร้อยละ 50 ยกเว้นวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ป.6 (ในปีการศึกษา 2551) และวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้น ม.6 ที่เกินร้อยละ 50 เพียงเล็กน้อย ส่วนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษก็ต้องเร่งยกระดับอย่างเร่งด่วน

จากผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2552 รัฐบาลไทยเห็นว่าปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาเป็นวาระเร่งด่วนที่จำเป็นต้องแก้ไขจึงมีการกำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ขึ้น ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการนำนโยบายปฏิรูปการศึกษาสู่การปฏิบัติ ที่หน่วยงานทุกระดับต้องกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาและสามารถดำเนินงานตามเป้าหมายและจุดเน้นของการปฏิรูปการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกของหน่วยงานระดับนโยบาย ที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาสู่สถานศึกษา สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก (พ.ศ. 2542-2552) จากหน่วยปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งถือเป็นหน่วยงานปฏิบัติที่ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม และดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาที่ได้รับจากรัฐบาลลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกของประเทศไทย
  - 1.1 การพัฒนาครู
  - 1.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1.3 การวิจัยในชั้นเรียน
  - 1.4 การวัดและประเมินผล
  - 1.5 สื่อการศึกษาและการใช้แหล่งเรียนรู้
  - 1.6 การประกันคุณภาพการศึกษา
2. แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
  - 2.1 ทำหนังสือเวียนเพื่อชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ
  - 2.2 เผยแพร่เอกสาร/หนังสือแก่บุคลากรในสถานศึกษา
  - 2.3 จัดประชุมชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้อง
  - 2.4 จัดประชุมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
  - 2.5 จัดทำโครงการวิจัยนำร่อง
  - 2.6 ให้การสนับสนุนการศึกษาดูงาน/ทัศนศึกษา
  - 2.7 จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ KM
3. กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
  - 3.1 นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน
  - 3.2 ระดมความคิดจากผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษา

- 3.3 ส่งต่อนโยบายฯผ่านทางผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อขยายผลแก่บุคลากรในสถานศึกษา
  - 3.4 จัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบายฯ
  - 3.5 สนับสนุนงบประมาณ สื่อ วัสดุอุปกรณ์
  - 3.6 จัดทำเป็นคู่มือแนวปฏิบัติที่ชัดเจน
  - 3.7 ทหาภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนฯ
  - 3.8 กำหนดมาตรการจูงใจให้สถานศึกษาปฏิบัติตามนโยบาย
4. การดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษา

วิธีการวิจัย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** คือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 185 เขต กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 5 คน ต่อเขต ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล (3) หัวหน้ากลุ่มงานหลักสูตร (4) หัวหน้ากลุ่มงานประกันคุณภาพการศึกษา และ (5) หัวหน้ากลุ่มงานวัดผลและประเมินผลการศึกษา โดยอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 100 เขต (ร้อยละ 54.05)

2. **เครื่องมือ** คือแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางและกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นแบบเติมคำ เลือกตอบ และมาตราประมาณค่า 4-5 ระดับ

3. **กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล** ใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 รวมระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือนกับ 15 วัน

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์สถิติเบื้องต้น ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และ 2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

1. แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา

1.1 **แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาสู่สถานศึกษาจำแนกตามประเด็นการปฏิรูปการศึกษา 6 ประเด็น** ได้แก่ การพัฒนาครู การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก ทั้ง 6 ประเด็น ด้วยการทำหนังสือเวียนเพื่อชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจำนวนสูงสุด โดยมีร้อยละระหว่าง 59.38 - 75.67 รองลงมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้วิธีการจัดประชุมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในประเด็นการพัฒนาครู การพัฒนาหลักสูตร การวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผลมีร้อยละระหว่าง 60.71-74.11 ขณะที่ประเด็นการพัฒนาสื่อ/แหล่งเรียนรู้ รองลงมาใช้วิธีเผยแพร่เอกสาร/หนังสือแก่บุคลากรในสถานศึกษา ร้อยละ 52.01 และประเด็นการประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมาใช้วิธีจัดประชุมชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้อง ร้อยละ 69.64

1.2 การวางระบบการทำงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการวางระบบการนิเทศ กำกับ และติดตามการดำเนินงานที่เข้มแข็ง จำนวน 413 คน คิดเป็นร้อยละ 92.19 รองลงมา เป็นการจัดทำแผนกลยุทธ์ขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษารอบแรกจำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 79.69 และจัดประชุมคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษารอบแรก จำนวน 344 คน คิดเป็นร้อยละ 76.79 ตามลำดับ

1.3 การทำหน้าที่/การมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา พบว่าการทำหน้าที่/มีส่วนร่วมในกำหนดยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การดำเนินงาน การกำหนดนโยบาย การจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศการประสานนโยบายส่งต่อสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสูงสุด ขณะที่การทำหน้าที่/มีส่วนร่วมในขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา เป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลฯ สูงสุด ส่วนการทำวิจัยเป็นหน้าที่/การมีส่วนร่วมของหัวหน้ากลุ่มงานการวัดผลและประเมินผล ที่เป็นผู้ทำหน้าที่/มีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าวสูงสุด

1.4 ความชัดเจนต่อนโยบายปฏิรูปการศึกษา พบว่าความชัดเจนต่อนโยบายปฏิรูปการศึกษาของบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับชัดเจนปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 และเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับความชัดเจนของนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกจำแนกตามตัวแปรตำแหน่งของบุคลากร(ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลฯหัวหน้ากลุ่มงานหลักสูตรหัวหน้ากลุ่มงานประกันคุณภาพการศึกษาหัวหน้ากลุ่มงานการวัดผลและประเมินผล) พบว่าตัวแปรตำแหน่งของบุคลากร ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับความชัดเจนของนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกไม่มีความแตกต่างกันระหว่างบุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน

1.5 หน่วยงานผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา พบว่าบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความคิดเห็นว่าองค์กรบริหารส่วนจังหวัด ตำบล ท้องถิ่น เป็นหน่วยงาน/ผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษาสูงสุด ซึ่งมีจำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 79.46 รองลงมาเป็นภูมิปัญญา ประชาชน ชาวบ้าน ผู้รู้ จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 75.22 และเป็นภาคเอกชน จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 56.92

2. กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาลงสู่สถานศึกษา พบว่าบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความคิดเห็นว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดกลยุทธ์ด้วยการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาลงสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง มากที่สุดจำนวน 408 คน คิดเป็นร้อยละ 91.07 รองลงมา กำหนดกลยุทธ์ด้วยการระดมความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษา (ครู ผู้บริหาร ชุมชน) เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเข้าใจในแนวปฏิบัติเรื่องการปฏิรูปการศึกษาแล้วหน่วยงานต้นสังกัด เช่น เขตพื้นที่การศึกษาทำการเสริมหนุน จำนวน 343 คน คิดเป็นร้อยละ 76.56 กลยุทธ์การส่งต่อนโยบายการปฏิรูปการศึกษผ่านทางผู้บริหารสถานศึกษาหรือตัวแทน เพื่อนำไปขยายผลแก่บุคลากรในสถานศึกษา จำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และกลยุทธ์การจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อส่งต่อนโยบายปฏิรูปการศึกษาลงสู่สถานศึกษา จำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 69.20

อภิปรายผล

1.แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก

ผลการวิจัยพบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกสู่สถานศึกษาทั้งประเด็นการพัฒนาครู การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนการวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยการทำหนังสือเวียนเพื่อชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสูงสุด เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการเลือกใช้นี้แนวทางดังกล่าว น่าจะถือได้ว่าเป็นวิธีการการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษาที่สามารถดำเนินการได้ง่าย

สะดวก เนื่องจากการทำหนังสือเวียนเพื่อชี้แจงเป็นระบบการทำงานที่สำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษาใช้เพื่อการสื่อสารอย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว ส่วนแนวทางขับเคลื่อนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้รองลงมาจากวิธีแรก พบว่ามีความแตกต่างกันตามประเด็นของการปฏิรูปการศึกษา กล่าวคือ ได้ใช้การจัดประชุมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในประเด็นของการพัฒนาครู การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผลเนื่องจากในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาจำนวนมาก เมื่อต้องการชี้แจงหรือสื่อสารนโยบายทางการปฏิรูปต่าง ๆ เพื่อสร้างให้บุคลากรภายในเขตพื้นที่ที่รับรู้และมีความรู้ความเข้าใจจึงจำเป็นต้องใช้การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเนื่องจากการฝึกอบรมเป็นลักษณะของการดำเนินงานที่ใช้ระยะเวลาสั้นและเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดหรือพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติ อีกทั้งการฝึกอบรมเป็นการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับบุคคลส่งผลให้บุคลากรในหน่วยงานมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้หน่วยงานเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น (Agochica, 2002; Willis, 2003; Blanchard & Thacker, 2003) ขณะที่ประเด็นการพัฒนาสื่อ/แหล่งเรียนรู้ใช้วิธีเผยแพร่เอกสาร/หนังสือแก่บุคลากรในสถานศึกษา ให้สามารถรู้และเข้าใจผ่านการเรียนรู้ด้วยเอกสาร/หนังสือที่ต้นสังกัดจัดสรรให้ และประเด็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาใช้วิธีจัดประชุมชี้แจงนโยบายแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกสู่สถานศึกษามีวิธีหลัก ๆ ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้ด้วยกันจำนวน 4 วิธี โดยแต่ละวิธีก็ไม่สามารถบ่งบอกหรือสะท้อนถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกได้เท่าที่ควรด้วยเหตุนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองประสบความสำเร็จ และเห็นผลที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวทางการขับเคลื่อนดังกล่าวอย่างชัดเจน จึงควรได้มีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยถึงจุดเด่นจุดด้อยและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แนวทางขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในแต่ละประเด็นดังกล่าว เพื่อการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองจะได้สำเร็จมากขึ้นต่อไป

2. กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก

ผลการวิจัยยังพบว่ากลยุทธ์ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาทศวรรษแรกสูงสุด คือ การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง รองลงมา คือ การระดมความคิดจากผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษา ทั้งครู ผู้บริหาร ชุมชน เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเข้าใจในแนวปฏิบัติเรื่องการศึกษาแล้วหน่วยงานต้นสังกัด เช่น เขตพื้นที่การศึกษาทำการเสริมหนุน กลยุทธ์การส่งต่อนโยบายการศึกษาผ่านทางผู้บริหารสถานศึกษาหรือตัวแทน เพื่อนำไปขยายผลแก่บุคลากรในสถานศึกษา และกลยุทธ์การจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อส่งต่อนโยบายปฏิรูปการศึกษาลงสู่สถานศึกษาตามลำดับ จากข้อค้นพบดังกล่าวที่เขตพื้นที่การศึกษาใช้กลยุทธ์การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องสูงสุดข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้ใช้ระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานเป็นกลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรกสูงสุด อาจเนื่องมาจากการนิเทศเป็นกระบวนการที่สนับสนุนส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการศึกษาทุกฝ่ายได้ร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิรูปวิธีการจัดการเรียนการสอน วิธีการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายของการปฏิรูปการศึกษา และทำให้คุณภาพของสถานศึกษาสูงขึ้น และรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องด้วยความเต็มใจสอดคล้องกับแนวคิดของอัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552) ที่กล่าวไว้ว่าปัจจุบันการจัดการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าไปมาก มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้อื่น ๆ ฯลฯ ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ จึงเพิ่มขึ้น แนวความคิดและแนวการเรียนการสอนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการศึกษา แต่ยังคงพบว่าผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องบางคนยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถจะแก้ไขได้โดยอาศัยระบบการนิเทศ ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่นิเทศการศึกษาให้ครูและผู้จัดการศึกษามีความเจริญงอกงามทางวิชาการ สามารถพึ่งตนเองได้และประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

เมื่อพิจารณากลยุทธ์ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาทศวรรษแรก รองจากการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานฯ คือ การระดมความคิดจากผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเข้าใจในแนวปฏิบัติเรื่องการปฏิรูปการศึกษาแล้วหน่วยงานต้นสังกัดทำการเสริมหนุนกลยุทธ์การส่งต่อนโยบายการปฏิรูปการศึกษาผ่านทางผู้บริหารสถานศึกษาหรือตัวแทนเพื่อนำไปขยายผลแก่บุคลากรในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ดังกล่าวเป็นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือร่วมมือกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้เสริมหนุน/สนับสนุน เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมนี้เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการต่างๆ เป็นการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกและความเป็นเจ้าในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ข้อค้นพบจากผลการวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย (2548) ที่ได้ติดตามและประเมินผลการศึกษาการศึกษิตตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่พบว่าในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ภูมิปัญญา องค์กรอื่น พบว่ามีการดำเนินงานที่มีทิศทางที่ดีขึ้นมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารายงานว่าการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสถานศึกษาประมาณร้อยละ 89 ที่ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประมาณร้อยละ 82 ที่มีการระดมทุนเพื่อการศึกษา และประมาณร้อยละ 83 มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

☐ ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกๆระดับ ทั้งระดับนโยบาย และระดับของผู้ปฏิบัติ ควรได้นำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นต่อไป เช่น การใช้ภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา การสร้างความเข้มแข็งและวัฒนธรรมคุณภาพของเขตพื้นที่การศึกษา การพัฒนาครูที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นด้วยรูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และสร้างจิตสำนึกและความตระหนักแก่บุคลากรทุกภาคส่วน

☐ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยการใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ทำให้ข้อมูลในเชิงปริมาณ ซึ่งขาดความลุ่มลึกเท่าที่ควรดังนั้นควรได้มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการลงพื้นที่ในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพในเขตพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจากการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษาทศวรรษแรก เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาเพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองให้ประสบผลสำเร็จต่อไป
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรได้มีถอดประสบการณ์หรือวิเคราะห์รูปแบบ/กลยุทธ์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาทศวรรษในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนการวิจัยในชั้นเรียนการพัฒนาสื่อ/แหล่งเรียนรู้การวัดและประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการเผยแพร่และขยายผลยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป